Carl Sargeant AC
Y Gweinidog Cyfoeth Naturiol

Rebecca Evans AC
Y Dirprwy Weinidog Ffermio a Bwyd

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Alun Ffred Jones AC
Cadeirydd Pwyllgor yr Amgylchedd a Chynaliadwyedd

11 Awst 2015

Annwyl Alun

Diolch am eich llythyr dyddiedig 8 Gorffennaf ynghylch ymholiad byr Pwyllgor yr Amgylchedd a Chynaliadwyedd i ansawdd dŵr. Rydym wedi darparu ymatebion i'r cwestiynau a gyflwynwyd gennych yn eich llythyr isod.

Cwestiwn 1: Ydych chi yn fodlon ystyried newid y Strategaeth Dŵr, i gynnwys cyfeiriad at fywyd gwyllt?

Mae Strategaeth Dŵr Cymru yn pennu y cyfeiriad strategol ar gyfer y polisi dŵr yng Nghymru dros yr 20 mlynedd nesaf a thu hwnt. Yr hyn sy'n ganolog i'n dull o weithio yw ein hegwyddorion ar gyfer datblygu cynaliadwy. Ein nod yw sicrhau bod ecosystemau yn dod yn fwy cadarn a'r manteision a ddaw yn eu sgîl, ac wrth wneud hynny, bodloni anghenion y cenedlaethau presennol heb amharu ar allu cenedlaethau'r dyfodol i fodloni eu hanghenion hwy. Mae'r Strategaeth yn pennu sut y byddwn yn rheoli ein hadnoddau dŵr yn effeithiol ac yn cymeryd y camau priodol mewn ffordd ac ar raddfa fydd yn cefnogi'r nod hwn. Dim ond un o nifer o agweddau yw bywyd gwyllt a fydd yn elwa o'r dull hwn o weithio, ac er nad oes cyfeiriad penodol ato, mae'n dilyn y bydd y gwelliannau i ansawdd y dŵr yr anelir ato o fudd i'r bywyd gwyllt. Nid ydym felly yn bwriadu newid y Strategaeth i gyfeirio'n benodol ar y term bywyd gwyllt.

Cwestiwn 2: Byddem yn ddiolchgar pe gallech egluro eich safbwynt ynghylch defnyddio Rheolau Rhwymo Cyffredinol i wella ansawdd y dŵr.

Gallai'r Rheolau Rhwymo Cyffredinol fod yn ddefnyddiol i reoli gweithgareddau ar raddfa fechan sydd â risg isel a allai gael effaith cymharol fach ar yr amgylchedd pan fyddant yn digwydd ar eu pennau eu hunain, ond gyda'i gilydd, a allai gael effaith fwy. Mae'r math hwn o weithgarwch yn aml yn anodd i'w reoleiddio trwy y drefn ganiatáu a chydsynio bresennol. Trwy ddarparu safonau sylfaenol ar gyfer gweithgarwch cyffredinol risg isel, gall Rheolau Rhwymo Cyffredinol weithio i godi ansawdd yr amgylchedd yn gyffredinol.

Mae Rheolau Rhwymo Cyffredinol yn pennu yr amodau angenrheidiol ar gyfer cynnal gweithgarwch benodol, sydd â risg isel. Mae'r amodau yn berthnasol i unrhyw un sy'n cynnal y gweithgarwch, ac os yw'r amodau wedi'u bodloni, nid oes yn rhaid i'r cwmni hysbysu y rheoleiddiwr na sicrhau caniatád ychwanegol ganddo.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

English Enquiry Line 0300 0603300
Llinell Ymholiadau Cymraeg 0300 0604400
Correspondence.Carl.Sargeant@wales.gsi.gov.uk

Wedi'i argraffu ar bapur wedi'i ailgylchu (100%)
Printed on 100% recycled paper

Roedd y Papur Gwyn ar Fil yr Amgylchedd yn holi safbwyntiau cychwynnol ar y Rheolau Rhwymo Cyffredinol, gan gynnwys y pwerau presennol a phwerau newydd i weithredu'r Rheolau Rhwymo Cyffredinol ac i gael cefnogaeth i edrych ar y cynnig hwn ymhellach. Roedd y cwmpas arfaethedig yn gyffredinol iawn a byddai yn ymestyn y tu hwnt i'r defnydd presennol o Reolau Rhwymo Cyffredinol o ran gweithgarwch dŵr a'r gweithgareddau hynny sy'n cael eu cynnwys yn Rheoliadau Trwyddedu Amgylcheddol 2010.

Mae Bil yr Amgylchedd yn cynnwys pwerau i Cyfoeth Naturiol Cymru gynnal cynlluniau arbrofol, y gellid eu defnyddio, i nodi cyfleoedd posib i gyflwyno y Rheolau Rhwymo Cyffredinol. Bydd yn galluogi Cyfoeth Naturiol Cymru i nodi gweithgareddau penodol sy'n addas i'w rheoleiddio drwy'r Rheolau Rhwymo Cyffredinol ac i gasglu gwybodaeth am y camau priodol i'w cymeryd i gydymffurifo â'r Rheolau Rhwymo Cyffredinol.

Rydym yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i edrych pa mor effeithiol yw y drefn ddeddfwriaethol bresennol o ran llygredd gwasgaredig. Dyma faes a allai elwa o bosib o gyflwyno y Rheolau Rhwymo Cyffredinol ond ni wneir unrhyw benderfyniad os nad oes tystiolaeth gadarn i awgrymu y byddai newidiadau o'r fath o fudd.

Cwestiwn 3: Allech chi roi eich barn ar y trefniadau cynllunio, caniatáu, rheoleiddio a gorfodi o ran ffermydd dofednod sy'n llai na 40 mil o adar?

Nid oes unrhyw bolisi cynllunio cenedlaethol penodol ar ffermydd dofednod gan bod Polisi Cynllunio Cymru yn darparu fframwaith cyffredinol ar gyfer cynllunio a datblygu adeiladau a seilwaith amaethyddol, ac ar gyfer rheoli a lleihau llygredd a dŵr gwastraff. Caiff Polisi Cynllunio Cymru ei ategu gan Nodiadau Cyngor Technegol 6: Cynllunio ar gyfer Cymunedau Gwledig (2010) a Nodyn Cyngor Technegol 23: Datblygu Economaidd (2014). Yn rhan helaeth yr achosion, awdurdodau cynllunio lleol sy'n gyfrifol am benderfynu ar geisiadau cynllunio a gorfodi unrhyw amodau sy'n gysylltiedig â chaniatâd cynllunio.

Cwestiwn 4: Ydych chi'n credu bod angen mwy o dystiolaeth i ddeall natur a graddfa'r llygredd o ffermydd dofednod?

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn datgan nad oes ganddynt unrhyw dystiolaeth bod ffermydd dofednod yn achosi'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr i fethu, ond mae'r cynnydd yn y safleoedd bychain yn cynyddu'r perygl o lygredd. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru eisoes yn edrych ar y risg posib hwn, gan gydweithio â rheolwyr tir, awdurdodau lleol a grwpiau bywyd gwyllt o fewn y dalgylchoedd. Bydd Cyfoeth Naturiol Cymru yn delio ag unrhyw broblemau o ran y drefn orfodi reolaidd, ond mae'n canolbwyntio ar rwystro llygredd drwy godi ymwybyddiaeth o'r problemau posib.

Cwestiwn 5: Heb fynd i drafod y pwyntiau ehangach a godwyd mewn cysylltiad â Glastir, byddem yn ddiolchgar pe gallech nodi sut yr ydych yn credu y bydd y Cynllun Datblygu Gwledig a Glastir yn gwella ansawdd y dŵr.

Caiff Glastir gefnogaeth drwy Gronfa Amaethyddol yr Undeb Ewropeaidd ar gyfer Datblygu Gwledig ac mae'n rhan o Raglen Datblygu Gwledig Cymru 2014 – 2020 - Cymunedau Gwledig Llywodraeth Cymru. Mae wedi'i gynllunio i gyflawni yn erbyn blaenoriaethau Llywodraeth Cymru i reoli tir yn gynaliadwy, er mwyn gwella ansawdd dŵr, trwy leihau dŵr ffo ar yr wyneb. Mae hyn yn rhwystro deunydd o amaethyddiaeth a choedwigaeth rhag mynd i afonydd a llynnoedd, ac mae'n helpu i leihau y perygl o lifogydd, trwy arafu llif y dŵr dros y tir a sicrhau bod mwy o ddŵr yn cael ei sugno i'r pridd. Llwyddir i wneud hyn trwy gyflwyno dulliau rheoli a phrosiectau cyfalaf buddiol y bydd yn rhaid i ffermwyr a choedwigwyr eu dilyn yn ystod eu contractau Glastir. Cafodd yr ymrwymiadau hyn eu cymeradwyo gan y Comisiwn Ewropeaidd gan eu bod yn gofyn mwy na'r arferion ffermio arferol, y Cod Arferion Amaethyddol Da a Thrawsgydymffurfio.

O fewn Glastir Sylfaenol, mae hyn yn cynnwys, er enghraifft, rheoli a chreu gwrychoedd, creu lleiniau cysylltu, ymylon glaswellt anwastad a rheoli glaswelltir a thir âr gyda mewnbwn sero.

O fewn Glastir Uwch, mae rhai ffermydd sydd o fewn Ardal Blaenoriaeth Ansawdd Dŵr yn cael ymweliad gan Cyfoeth Naturiol Cymru i greu Cynllun Rheoli Maetholion a Chynllun Rheoli Dŵr. Caiff y Cynllun Rheoli Maetholion ei baratoi gan arbenigwyr cymwys Cynllun Ardystio a Hyfforddi Cynghorwyr am Wrteithiau. Mae'r arbenigwyr hyn yn asesu:

- Canlyniadau samplo pridd.
- Faint o slyri a gwrtaith sydd ar gael a'r arferion ffermio presennol i gynnig cynllun addas sy'n gwneud y defnydd gorau o'r maetholion sydd ar gael.
- Pennu faint o wrtaith sydd orau er mwyn cynnal cynhyrchiant, tra'n lleihau'r risg o golli maetholion mewn dyfroedd ac afonydd.

Mae'r Cynllun Rheoli Dŵr yn nodi'r prif feysydd o risg ar y fferm ac yn argymell camau i liniaru'r sefyllfa. Mae'r Rheolwyr Contract yn defnyddio'r wybodaeth hon i ddylanwadu ar y broses o wneud penderfyniadau wrth ystyried lleoliad opsiynau rheoli priodol a gwaith cyfalaf i fynd i'r afael ag ansawdd y dŵr yn y ffordd orau.

Gwelodd gwerthusiad annibynnol diweddar o nifer dethol o gontractau Glastir Uwch fod mwyafrif y contractau enghreifftiol mewn ardaloedd ble y mae rheoli ansawdd y dŵr yn flaenoriaeth uchel yn cael eu cynnal gan Gynlluniau Rheoli Dŵr da. Hefyd, gwelwyd bod y Cynlluniau Rheoli Dŵr gan Lywodraeth Cymru yn glir iawn, yn llawn gwybodaeth ac yn hawdd eu deall.

Yn ystod y Rhaglen Datblygu Gwledig flaenorol, roedd prosiect grant cyfalaf, Grantiau Effeithiolrwydd Glastir, yn gweithredu ar gyfer ffermwyr Glastir Sylfaenol. Roedd hyn yn galluogi buddsoddi wedi'i dargedu mewn ardaloedd ansawdd dŵr i wella seilwaith y ffermydd, megis gwahanu dŵr glaw a mwy o allu i storio slyri. Roedd hefyd yn annog dulliau ffermio gwell, megis lledaenu slyri mewn mannau penodol ac offer awyru pridd. Bydd y buddsoddi hwn sydd wedi'i dargedu yn parhau yn ystod cyfnod Rhaglen Datblygu Gwledig newydd Llywodraeth Cymru, trwy gynllun cronfa gyfalaf newydd, Grantiau Cynhyrchu Cynaliadwy.

O dan Raglen Datblygu Gwledig Llywodraeth Cymru, bydd Llywodraeth Cymru hefyd yn datblygu Cynllun Grantiau Bychain ar gyfer ffermwyr sy'n dymuno cynnig manteision amgylcheddol, gan gynnwys o ran ansawdd dŵr, ar ddim ond rhannau penodol o'u ffermydd. Bydd y Cynllun Grantiau Bychain yn cyd-fynd â'r grantiau gwaith cyfalaf sydd ar gael ar hyn o bryd o fewn Glastir Uwch.

Mae Coetiroedd Glastir yn sicrhau bod unrhyw gymorth ar gyfer coetiroedd yn cael ei ddarparu dim ond ble y gall fodloni Safonau Coedwigaeth y DU (UKFS), sy'n cynnwys canllawiau gan y diwydiant i sicrhau nad effeithir yn andwyol ar ansawdd y dŵr. Mae Coetiroedd Glastir yn cynnwys tair elfen. Sef:

- Creu Coetiroedd Glastir – i greu coetiroedd newydd, allai arafu llif y dŵr trwy greu tir garw, lleihau cywasgu ac atal dŵr ffo.
- Rheoli Coetiroedd Glastir – sicrhau bod coetiroedd yn cael eu rheoli yn unol â chanllawiau ansawdd dŵr yr UKFS.
- Adfer Coetiroedd Glastir – adfer coetiroedd sydd wedi'u niweidio gan glefydau, gan sicrhau bod yr ardaloedd hynny yn cael eu cynnal fel coetiroedd yn hytrach na'u defnyddio at ddibenion eraill, megis ar gyfer amaethyddiaeth neu ddatblygu, ble y gellid colli y manteision i ansawdd y dŵr, fel a ddisgrifiwyd uchod.

- Mae Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir wedi'i sefydlu ers 2012. Mae'r canlyniadau cychwynnol yn dangos bod ymyriadau Glastir sydd wedi'u cynllunio i gyflawni ein hymrwymiadau o dan y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr, yn cael effaith fesuradwy ar ansawdd afonydd bychain iawn yn benodol. Mae'r gwaith sydd wedi'i wneud gan y Rhaglen Fonitro nid yn unig yn mesur effaith y rhaglen ar afonydd bychain, ond hefyd yn darparu gwybodaeth werthfawr am gyflwr ehangach y systemau hyn, nad ydynt yn cael y sylw dyledus. Y dangosydd yw y cyfuniad o infertebrata micro, diatomau, addasu cynefinoedd a statws maetholion. Caiff y statws ei benderfynu hefyd trwy ddefnyddio cyfuniad o amodau biolegol a chemegol a hefyd bwysau oherwydd addasu cynefin.

Cwestiwn 6: Allech chi bennu'r camau y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymeryd i sicrhau bod rheolwyr tir yn derbyn y cyngor a'r cymorth y maent eu hangen i gyfrannu at wella ansawdd y dŵr yng Nghymru?

Mae'r Rhaglen Trosglwyddo Gwybodaeth, Cymorth Arloesi a Gwasanaethau Cynghori o fewn Rhaglen Cymunedau Gwledig Llywodraeth Cymru yn anelu at roi cymorth a chynogr wedi'i ffocysu, wedi'i ddarparu drwy raglen ledled Cymru o weithgarwch trosglwyddo gywbodaeth, cyngor arbenigol a chymorth ar gyfer arloesi.

Mae Llywodraeth Cymru yn ddiweddar wedi dyfarnu contract ar gyfer y gwasanaeth craidd Cyswllt Ffermio gyda'r nod o gryfhau sut y caiff y cynllun ei gyflenwi a thynnu sylw at effaith hirdymor buddsoddi cyfalaf a cholofnau fesul ardal o weithgarwch ar y rhaglen, gan dargedu y sectorau ffermio, coedwigaeth a bwyd yng Nghymru. Bydd yn cyd-fynd â phecynnau a gweithgareddau cymorth busnes Llywodraeth Cymru ac yn integreiddio â hwy, gan gynnwys Busnes Cymru a Cymru Effeithlon.

Rydym ar hyn o bryd yn cynllunio manylion y cyflenwi cyn dechrau'r contract ym mis Hydref eleni.

Cwestiwn 7: Allech chi roi barn ar y swyddogaethau y gallai Talu am Wasanaethau Ecosystemau ei chwarae i wella ansawdd y dŵr yng Nghymru?

Mae datblygu y cynllun Talu am Wasanaethau Ecosystemau yng Nghymru yn elfen bwysig o'n hagenda twf gwyrdd. Mae twf gwyrdd yn cael ei ystyried yn gyffredinol fel dull o sicrhau datblygiadau economaidd sy'n gynaliadwy yn amgylcheddol ac yn gynhwysol yn gymdeithasol. Mae datblygu y cynllun Talu am Wasanaethau Ecosystemau yn un ffordd o helpu inni gyflawni ein huchelgeisiau o ran twf gwyrdd, er enghraifft drwy ddarparu ffynhonnell incwm newydd ar gyfer cymunedau gwledig, helpu ein hagenda trechu tlodi yn ogystal â chyflawni amcanion amgylcheddol.

Mae Talu am Wasanaethau Ecosystemau yn disgrifio amrywiol gynlluniau cymell arloesol, yn seiliedig ar y farchnad, sy'n gwobrwyo rheolwyr tir, gan gynnwys ffermwyr er enghraifft, am gynnal a gwella manteision amgylcheddol (gwasanaethau ecosystemau) megis rheoleiddio dŵr (e.e. ansawdd y dŵr, rheoleiddio llifogydd) a rheoleiddio yr hinsawdd. Mae Talu am Wasanaethau Ecosystemau yn golygu 'prynwr' parod (e.e. cwmni dŵr), neu fuddiolwr, gwasanaeth ecosystem (e.e. ansawdd dŵr) i dalu 'gwerthwr' yn wirfoddol (fel arfer rheolwr tir) sy'n fodlon mabwysiadu mesurau i sicrhau bod gwasanaethau yr ecosystem benodol yn cael eu darparu.

Mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda phrynwyr a gwerthwyr i nodi dulliau a seilwaith a fyddai'n galluogi prynwyr i fuddsoddi mewn adnoddau naturiol yn hyderus yn ogystal â'r dystiolaeth fod y buddsoddiad hwn yn cynnig y canlyniadau a nodwyd.

Cwestiwn 8: Pryd ydych chi'n disgwyl i'r system Talu am Wasanaethau Ecosystemau fod yn opsiwn realistig ac ymarferol ar gyfer prynwyr a gwerthwyr systemau'r ecosystem yng Nghymru?

Mae Talu am Wasanaethau Ecosystemau fel egwyddor wedi bodoli am sawl blwyddyn ac mae'n dilyn sawl patrwm. Er enghraifft, mae cynllun pasbort pysgota Gwy ac Wysg yn gynllun Talu am Wasanaethau Ecosystemau sydd wedi'i weithredu am 10 mlynedd. Mae'r cod carbon coetiroedd wedi bod yn gweithredu am 5 mlynedd ac mae ganddo rai safleoedd yng Nghymru. Bu hefyd nifer o gynlluniau lleol penodol, megis treialu'r chwynladdwr yn dalgylch y Teifi gan Dŵr Cymru er mwyn mynd i'r afael â phroblemau gyda phlaladdwyr penodol sy'n arwain at ansawdd dŵr anaddas. Yr her yw datblygu cynllun Talu am Wasanaethau Ecosystemau fel y prif ddull o ddatlbygu'n gynaliadwy yng Nghymru.

Cwestiwn 9: Allech chi bennu'r camau y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymeryd i fynd i'r afael â'r broblem o lygru dŵr o gloddfeydd yng Nghymru ac amcangyfrif o'r costau dan sylw?

Mae hen fwyngloddiau metel yn aml yn un o'r problemau mwyaf i'n hamgylchedd dŵr. Maent yn gyfrifol am y ffaith bod nifer sylweddol o ddyfroedd ac afonydd yn methu â bodloni amcanion yr ansawdd gofynnol ar hyn o bryd o dan y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr ac maent yn rhoi nifer o ddyfroedd ac afonydd eraill mewn perygl o fethu â bodloni eu hamcanion yn y dyfodol. Mae naw allan o bob deg o'r dalgylchoedd sydd wedi'u llygru fwyaf gan hen fwyngloddiau yn y DU i'w cael yng Nghymru.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Awdurdod Glo yn amcangyfrif y gallai rhaglen i sicrhau gwelliannau ym mhob dŵr ac afon yr effeithir arnynt gan fwyngloddiau metel olygu cyfanswm cost o £88 miliwn dros 25 mlynedd. Byddai cyfyngu'r gwaith i'r dyfroedd a'r afonydd hynny a fyddai'n werth y gost yn gostwng y cyfanswm hwnnw i £52 miliwn.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi cynnig rhaglen beilot a fyddai dros bum mlynedd yn:

- Cwblhau archwiliadau sylfaenol ym mhob dŵr ac afon i nodi ffynonellau.
- Priodweddu'n llawn yr 20 o ddyfroedd ac afonydd a'r safleoedd o fewn iddynt sy'n arwain at y methiant.
- Ymchwilio a gweld pa mor addas fyddai technoleg trin dŵr mwyngloddiau a'i brofi drwy'r prosiect Cyfnewid Mwyngloddiau.
- Cynnal astudiaethau ymarferoldeb i nodi ffynonellau llygredd ac opsiynau trin ar 9 safle;
- Darparu triniaeth mewn 4 safle o flaenoraeith.

Rydym ar hyn o bryd yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Awdurdod Glo i edrych ar opsiynau cyllido ar gyfer y gwaith hwn.

Cwestiwn 10: Allech chi roi mwy o wybodaeth inni ar amseru y buddsoddiad yn y seilwaith fydd ei angen i fodloni targedau Cyfarwyddeb y Fframwaith Dŵr, a pha gamau rydych yn eu cymeryd i gadw'r camau a'r buddsoddiad sydd ei angen yn ystod y trydydd rownd ar raddfa fydd yn hawdd ei reoli?

Mae'r targedau a benwyd gan Gyfarwyddeb y Fframwaith Dŵr yn hynod anodd ac uchelgeisiol. Mae nifer o elfennau'n cael eu mesur fel rhan o'r broses o gydymffurfio â Chyfarwyddeb y Fframwaith Dŵr. Un ffordd o fethu â chyrraedd safon ecolegol da yw nad yw un elfen yn cyrraedd y safon gofynnol. Golyga hyn y gellid gwneud nifer o welliannau i'r dyfroedd a'r afonydd i sicrhau bod cydymffurfio gwell o ran lefelau elfennau, ond gall dŵr barhau i fethu â chyrraedd statws ecolegol da os nad yw un o'r elfennau hynny yn cyrraedd

y safon gofynnol. Canlyniad anfwriadol hyn yw na fydd rhai o fanteision y gwelliannau hynny yn cael eu gweld.

Bydd ail rownd y cynlluniau rheoli basn afon (2015-2021) sydd i'w cyhoeddi ym mis Rhagfyr 2015, yn bodloni yr amcanion statudol o sicrhau na fydd statws dŵr yn dirywio, yn ogystal â bodloni statws ardal a ddiogelir, tra'n rhoi amlinelliad o waith arall yr ydym yn disgwyl ei gyflawni y tu hwnt i hyn. Bydd y mesurau a amlinellir yn y cynllun yn ymarferol o ran y gost a bod modd eu cyflawni, a byddant yn seiliedig ar gyllidebau presennol a chyllidebau yn y dyfodol.   Byddwn yn gwneud gwaith i sicrhau bod sawl dŵr ac afon yn symud i fyny i statws ecolegol da, yn ogystal â mesurau i symud cyrff dŵr gwael i fyny i statws canolig. Mae'r mesurau hyn wedi'u sefydlu i sicrhau y bydd y gwaith sydd ei angen yn y rownd derfynol yn haws i'w wneud.

Yn gywir

Carl Sargeant AC
Y Gweinidog Cyfoeth Naturiol

Rebecca Evans AC
Y Dirprwy Weinidog Ffermio a Bwyd